

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Váradi Antal*
Cím: *A régi Pest imádkozik.*

Forrás: *Pesti hírlap*

Bp.
(Hely)

1913 VII/13
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Old)

Osztályozás

Tárgy

726.5

Hely

Idő

"15/19"

Személy

A régi Pest imádkozik.

A város történetéből.

Irta: VÁRADI ANTAL.

Milánóból hazajövet mesélte a régi huszár, hogy az ottani plébániatemplomnak annyi tornya van, ahány nap az esztendőben, s hogy minden istenadta napon más-más toronyban harangoznak...

Hanem azért a népdal azt mondja, hogy az otthoni falu két tornya és egy harangja kedvesebb, mint az a taliánországi tizenkettő.

Aki valamikor, száz év előtt, széjjelnézett a gellérthegyi őrház tornyából, nem sok toronyban gyönyörködhetett. Legtöbb a belvárosból meredt föl. A külvárosok templomai nagyon messze voltak és többnyire csak kápolnácskák.

A város két legszebb temploma a paulinusok klostroma melletti egyetemi templom és az állítólagos negyedik Béla korából való belvárosi plébánia.

Az egyetemi templom mellett kétoldalt a klostrom-épület luzódott. A két tornya rézzel volt fődve, s legnagyobb ékessége a freskók művészi tömege, melyeket egy Bergl János nevezetű Kremsből való osztrák festő festett az Jrnak 1773-ik esztendejében.

Egy száz esztendő előtti Pestről szóló könyv olyan elragadtatással emlékezik ezekről freskókról, hogy ide kell iktatnom a lelkesített leírást szószerint:

"S gondolj bár a külföld akárminő remejeire e pillanatban, azok egész nimbusa elvész, ninc a fogyó hold, mikor reggel a felkelő napsteni csillagzatával áll szemközt, s halaványan tanvatlik a határlegyek mögé..."

"A méltóság, fenség és szentség, mely az egészéből hozzánk szól, tiszteletet gerjeszt a igyvelmes szemlélőben, amelyet ritkán érez. Nem tudjuk: a tervezés nagyszerűségét, az elrendezés kiváló voltát vagy a színezés erejét és árgvságát bámuljuk-e inkább?"

És hány ezer ember van Budapesten, aki sohasem látta ezeket a freskókat, pedig ma is olyanok, mint száz év előtt.

A török dulás elmúltával a szent Pál fiaivalának elsők, akik Pestre vándoroltak, s császári engedelemmel ezt a templomot anno 1698. építették. Első Lipót adta az engedelmet, s 1700-ban már állott a klostrom és a kéttornyú templom, habár még nem is készen. 1857-ben renoválták teljesen s a falfestményeket is részben javították.

A belvárosi templomról nem állapíthatjuk meg pontosan, hogy mikor épült. Annyi bizonyos, hogy nagyon régen. Pozitív nyom vezet arra, hogy a templomot 1507-ben már renoválták. Ez azóta sokszor történt. Kutföm 1810-ben említ egy nagy és gyökeres renoválást, amikor is a báró Kray siremlékét említi a templom fő ékessége gyanánt.

A barátok temploma 1690-ben épült, a terézvárosi 1794-ben. A Józsefváros plébánia-temploma 1797-ből való. A deáktéri evangélikus templomot 1799-ben kezdték építeni, a budai szerb templomot 1742-ben. De tartsunk rendet. Sétáljunk szépen sorjában a templomokon végig.

A vár magasságában számos templomnak csak a helyét tudom megmutatni. Az alamizsnás szent János temploma a királyi palotához volt ragasztva. Mátyás király valamikor

a könyvtára ablakából, mely éppen a templomra nyílt, nézte az ünnepi körmeneteket. A szent Zsigmond egyházának is csak a helye van meg. Tömérdek cseh lakta Budát, Zsigmond barátjuk is volt s így épült általa a régi szent György téren egy cseh templom, mely arról volt nevezetes, hogy Mátyás király első feleségét ide temették el. Mátyás után országgyűlést is tartottak benne. Bakócz Tamás ebben a templomban hirdette ki a Rómából hozott bullát 1514-ben, mely keresztes háborúra hívta a magyarokat. A szerencsétlen Dózsa Györgyöt is itt

vezte ki a keresztes hadak vezérévé. A biboros maga adja a kezébe a Flómából hozott fehér zászlót a kereszttel, melyet Dózsa áhitatos pofával veszen át, mialatt a biboros a vállára tűzi a fehér keresztet. Fel is hatalmazza, hogy valamennyi harcosának ilyen fehér keresztet tűzhet a vállára. Szépen megbecsülték a szent jelet.

Ez az egyház később prépostsággá lett. Ebből az egyházból indult ki ama nevezetes Várdai Pál, aki később egri érsek, majd esztergomi primás lett és két királyt koronázott meg — Ferdinándot és Zápolyát.

Ugyancsak ez a Várdai Pál prezideál 1507-ben a nagy bizottságban, amely a rendek kívánságára a Werbőczy törvénykönyvét revideálta, s aztán a király elé terjesztette.

A török aztán elpusztította s az 1686-iki ostrom betetőzte romlását. A benyomuló felmentő sereg csak romokat talált a helyén, melyek alatt a templom régi fényének nyomai s a klostrom maradványai pihentek.

Butanicz János, az új prépost, ugyan sürgette a templom újraépítését, de csak annyit

tudott elérni, hogy a helyére egy kis kapornát építettek, amely, mint tudvalévő, ugyancsak szent Zsigmond nevééről nevezetett el.

Butanicz halálával elaiudt a sūrgetés. Az utolsó prépost. Máder Antal, 1764-ben a kápolna melletti dűledező házacskában lakott.

Hát a szent György egyháza? Annak is csak a helye van meg. A mai szent György-tér vette a nevét a templomtól, mely a várhegy délnyugati szélén állott.

A várszínház mögötti bástyarészen még száz év előtt világos nyomai voltak a szent György-templom maradványainak, mert a törökök a falakat erősítvén, utban állónak találtak a templomot, lerombolták és a köveit a hiányos falakba építették. Ha a kövek beszélni tudnának...

A várbeli főórség helyén valaha templom állott, a szent Magdolna temploma. Ajtatos polv volt, német predikátort hívtak meg Bécsből, *Cleyman* személyében. Száz év előtt Báthori Gábor volt a magyar lelkész és egyuttal superintendus.

A görögkeletiek templomai ma is ugyanott állanak, ahol száz esztendő előtt. Akkoron egy statisztikai kimutatás szerint egymillió és kétszázezer görög keleti vallásu lakosa volt az országnak, akik közül Pesten 1165-en laktak.

A zsidók száma Magyarországon száz év előtt 128.000. Ezekből Pesten 4000 lélek lakott. Még 1780-ban csak két zsidó vallásu kereskedőnek volt szabad a pesti országos vásárokon megjelenni, a nevük: Abelsberger és Liebner. Ha valamelyikük úgy megkésétt, hogy Pesten kellett az éjszakát töltenie, külön engedelmet kellett kérni s 24 krajcár külön taksát fizetnie.

Két nagy zsinagógájuk volt a Király-ut...
Közp. nyomu. XX. cs. 81. sz.

cában, s öt kisebb magánházakban. Három árnyalatot különböztet meg az egykoru kutfó, német, lengyel és török zsidókat. De — ugymond az öreg krónikás — Izrael Istenét azért mindannyian héberül imádják.

Talán nem érdektelen záradékul a száz év előtti születési és halálozási listát is ideiktatni. Született száz év előtt 1705, meghalt 1940. 1810-től 1819-ig összesen 21,437 lelket kereszteltek, s 18611-et temettek el. Persze, hogy ezek az adatok a matrikulákból vették, tehát a nem kereszteltek s nem egyházi temetéssel hantoltak nincsenek belefoglalva.

Száz év előtt 466 párt eskettek. 1810-től 1820-ig összesen 4747 kath. házasság kötöttet. Schwartner statisztikája szerint 1789-től egész 1807-ig 14,123 születés, 14,495 halálozás és 3813 esketés van följegyezve.

Megjegyzem még, hogy a belvárosi plébánia-templomban hosszú éveken át minden kedden hajnali három órakor harangoztak, mert 1831-ben az utolsó pestisbeteg ekkor halt meg. A Mátyás-templom tornyában pedig minden pénteken délelőtti 11 órakor szólalt meg a harang, mert, állítólag, ebben az órában tüzte ki Petneházy Buda falára 1686-ban a Szűz Mária zászlót.

De Pest ma már kevesebbet harangoz és tájdalom, még kevesebbet imádkozik!